

Utviklingen i alderspensjon per 31. desember 2018

Notatet er skrevet av Lone Dahlin Arntsen og Bjørn Halse. (Epost: bjorn.halse@nav.no)

Sammendrag

Ved utgangen av desember 2018 var det 937 447 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 775 flere alderspensjonister enn per 31. desember 2017. Økningen fra 2017 til 2018 er på 2,3 prosent. Det er ventet at antall alderspensjonister vil vokse også i årene framover. NAVs siste prognose indikerer at antallet vil passere 1 million i løpet av 2021.

61 746 personer ble registrert som nye alderspensjonister i løpet av 2018. Det er noe lavere enn i 2017, hvor antallet nye alderspensjonister var 62 996. Nedgangen fra 2017 til 2018 er på 2,0 prosent. Gjennomsnittlig alder ved første uttak av alderspensjon var 65 år i 2018. For kvinner var gjennomsnittlig alder ved første uttak 66 år og for menn 65 år.

Alderspensjonister fikk i snitt utbetalt 237 856 kroner i årlig alderspensjon fra folketrygden i 2018. I 2017 fikk alderspensjonistene utbetalt 232 578 i gjennomsnittlig årlig alderspensjon. Det utgjør en økning på 2,3 prosent fra 2017 til 2018. Imidlertid har prisveksten vært relativt høy i 2018, slik at realverdien av gjennomsnittlig årlig alderspensjonen gikk ned med 0,5 prosent fra 2017 til 2018.

Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 210 440 kroner i alderspensjon i 2018, mens menn fikk utbetalt 266 798 kroner. Menn får altså litt over en fjerdedel mer i alderspensjon enn kvinnene, hvis man tar utgangspunkt i kvinnes alderspensjon.¹ Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner. Samtidig har forskjellen mellom kjønnene vært avtagende. Tilsvarende differanse var 38 prosent for ti år siden.

Antall minstepensjonister har gått ned med 9 562 personer fra desember 2017 til desember 2018. Det er en nedgang på 6,2 prosent. Ved utgangen av 2018 var antallet minstepensjonister 144 649. Det er flest kvinner som er minstepensjonister. 26 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene var minstepensjonister i desember 2018. Blant menn var det kun 4 prosent av alderspensjonistene som var minstepensjonister.

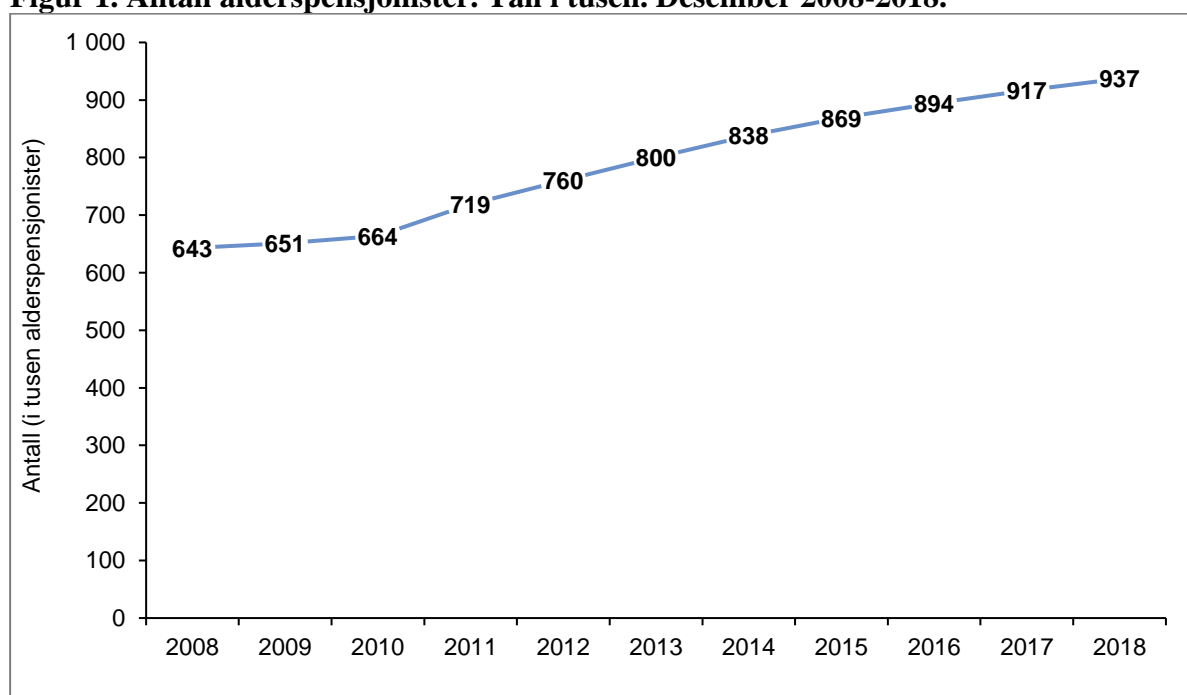
¹ Beregner differansen i utbetaling mellom menn og kvinner – i prosent av kvinners alderspensjon

Antall alderspensjonister er nå 937 447

Ved utgangen av desember 2018 var det 937 447 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 775 flere enn i desember 2017, en økning på 2,3 prosent. I løpet av de siste ti årene, fra utgangen av desember 2008, har antallet mottakere av alderspensjon økt med rett i underkant av 300 000 personer. Det tilsvarer en økning på 46 prosent.

Denne økningen skyldes i hovedsak to forhold: pensjonsreformen fra 2011 og at de store etterkrigskullene nå har nådd pensjonsalder. Ett av elementene i pensjonsreformen fra 2011 var å senke nedre aldersgrense for uttak av alderspensjon fra 67 til 62 år, og mange velger å benytte seg av denne muligheten. 92 290 av mottakerne av alderspensjon var mellom 62 og 67 år ved utgangen av desember 2018, noe som tilsvarer 10 prosent av mottakerne. En annen grunn til økningen er at de store etterkrigskullene har nådd pensjoneringsalder. For eksempel fylte 1948-kullet 70 år i 2018, og de fleste av disse er nå alderspensjonister. 1956-kullet ble 62 år i løpet av 2018, og passerte da nedre aldersgrense for mulighet til uttak av alderspensjon.²

Figur 1. Antall alderspensjonister. Tall i tusen. Desember 2008-2018.

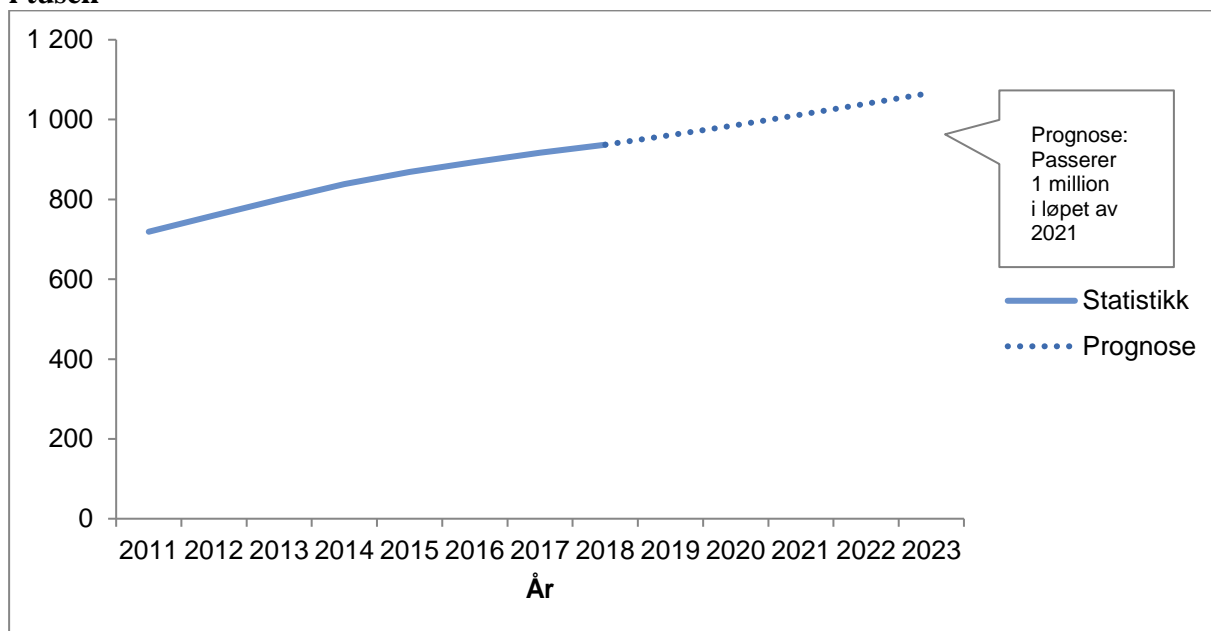
Kilde: NAV

² Ikke alle har mulighet til å velge å ta ut alderspensjon fra 62 år. Opptjeningen til alderspensjonen må være over et visst nivå.

1 million alderspensjonister i 2021

Ifølge NAVs siste prognoser blir antallet alderspensjonister om lag 961 000 ved utgangen av 2019. Antallet forventes å passere 1 million i løpet av 2021. Anslaget for utgangen av 2023 er 1 067 000 alderspensjonister.

Figur 2. Prognose for antall alderspensjonister fram til 2023 (ved utgang av årene). Tall i tusen

Kilde: NAV

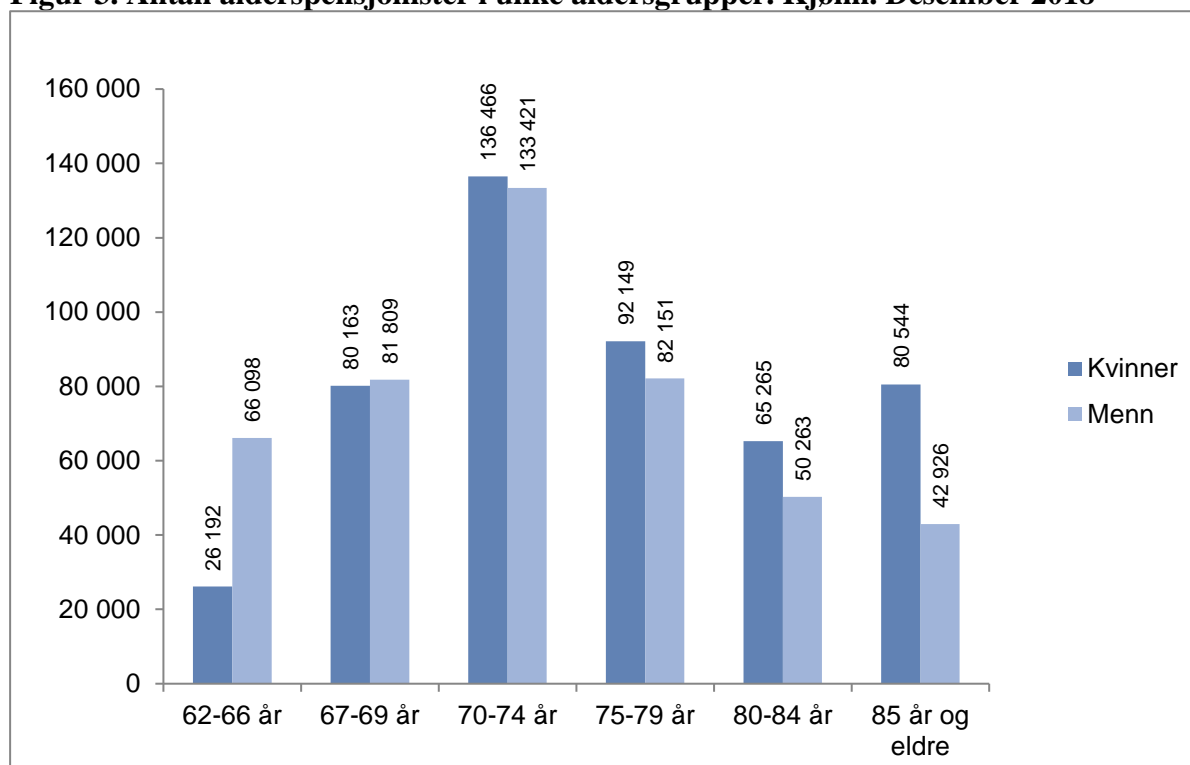
Menn i flertall blant de yngste alderspensjonistene, kvinner i flertall blant de eldste

I alt var det 480 779 kvinner og 456 668 menn som mottok alderspensjon ved utgangen av desember 2018. Kvinner utgjør med det 51 prosent av mottakerne, og menn 49 prosent. Det er flest menn i de yngste aldersgruppene, men kvinneandelen stiger med alderen. Kvinner lever i gjennomsnitt lenger enn menn, og det gjenspeiles i kjønnsfordelingen i de eldste aldersgruppene der det er en overvekt av kvinner. At det er flest menn i de yngste aldersgruppene, forklares av at det er flere menn enn kvinner som velger å ta ut alderspensjonen før fylte 67 år. 72 prosent av dem som tar ut alderspensjon fra 62 til og med 66 år er menn.

444 187 av pensjonistene er mellom 70 og 79 år. Det utgjør 47 prosent av alle mottakere av alderspensjon. 238 998 pensjonister er over 80 år, en andel på 25 prosent. I aldersgruppen 67-

69 år er det 161 972 mottakere, noe som tilsvarer en andel på 17 prosent. Som nevnt var 10 prosent av mottakerne av alderspensjon i aldersgruppen 62-67 år, noe som tilsvarer 92 290 personer.

Figur 3. Antall alderspensjonister i ulike aldersgrupper. Kjønn. Desember 2018

Kilde: NAV

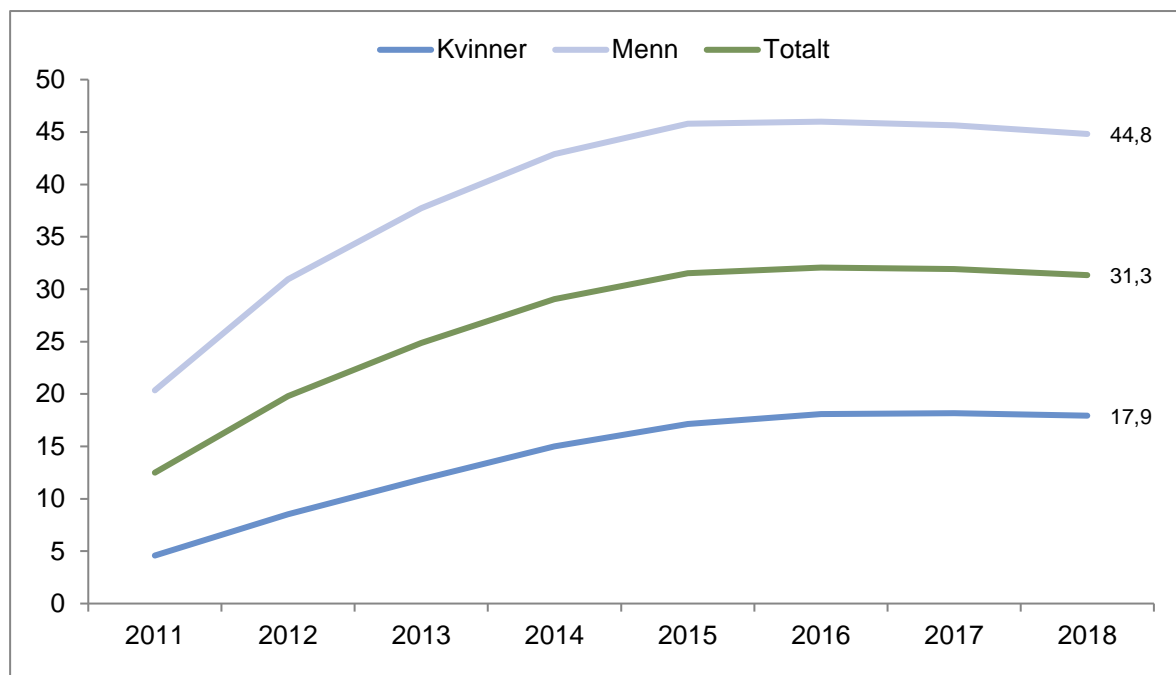
31 prosent av 62-66 åringer har tatt ut alderspensjon

Fra innføringen av pensjonsreformen i 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år, samt å kombinere jobb og uttak av alderspensjon. Andelen som valgte å ta ut pensjon før fylte 67 år økte mye i de første årene etter reformen, men har nå flatet ut. Per desember 2018 mottok 31 prosent av befolkningen i aldersgruppa 62-66 år alderspensjon. Det er store forskjeller mellom kjønnene, 45 prosent av mennene i denne aldersgruppa mottok alderspensjon, mot 18 prosent av kvinnene.

De viktigste årsakene til kjønnsforskjellen er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkårene for å ta ut tidlig alderspensjon og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Allikevel er det slik at kvinner som oppfyller vilkårene, også har lavere uttakstilbøyelighet. Én mulig forklaring er at kvinner utsetter uttaket av alderspensjon fordi de har høyere forventet levealder enn menn. Kan hende ser noen kvinner seg tjent med et høyere

nivå på livslang månedlig alderspensjon, framfor tidligere uttak med lavere utbetalinger per måned.

Figur 4. Mottakere av alderspensjon i andel av befolkningen i aldersgruppen 62-66 år. Kjønn. Desember. 2011-2018

Kilde: NAV

I 2018 var gjennomsnittlig årlig alderspensjon 237 856 kroner

Alderspensjonister fikk i snitt utbetalt 237 856 kroner i gjennomsnittlig årlig alderspensjon fra folketrygden i 2018. Det er 5 278 kroner mer enn i 2017. Da fikk alderspensjonistene utbetalt 232 578 kroner. Økningen fra 2017 til 2018 er på 2,3 prosent. Samtidig har prisveksten vært relativt høy i 2018: 2,7 prosent. Det har medført at realverdien av gjennomsnittlig årlig alderspensjon har sunket med cirka 0,5 prosent fra 2017 til 2018.³

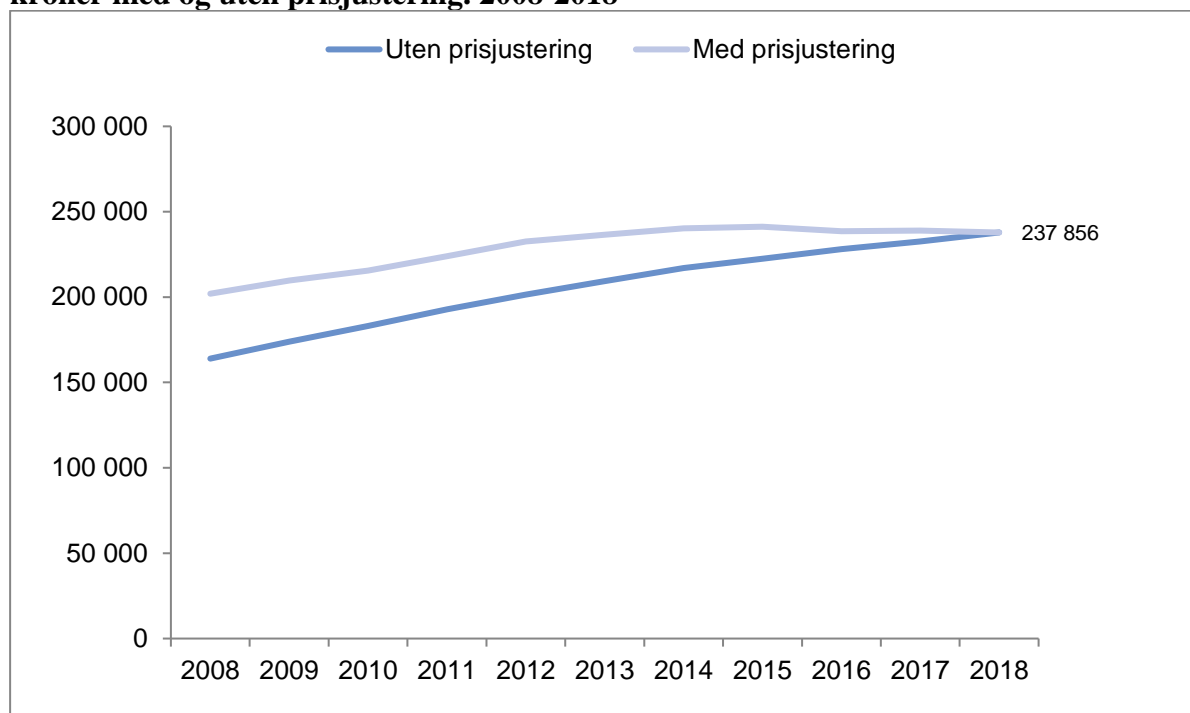
Utviklingen i gjennomsnittlig alderspensjon de siste 10 år er vist i figur 5. Figuren viser betydelig vekst i kjøpekraften for alderspensjonen (før skatt) i løpet av disse årene. I løpet av de siste 10 årene har realverdien av gjennomsnittlig alderspensjon økt med 18 prosent.⁴ De

³ På grunn av avrunding er det et mindre avvik mellom prisvekst, endring i realverdi av alderspensjon og endring i nominell verdi av alderspensjon

⁴ Det har vært gjort noen endringer i skattereglene for alderspensjonister i denne perioden. Det har også betydning for utviklingen i kjøpekraft

siste årene har veksten flatet ut, noe som henger sammen med beskjedne lønnsvekst og relativt høy prisvekst. Utviklingen er justert med prisstigningen (KPI). Uten prisjustering har økningen vært på 45 prosent (nominell utvikling).

Figur 5. Utvikling i årlig gjennomsnittlig alderspensjon fra NAV, før skatt. Utvikling i kroner med og uten prisjustering. 2008-2018

NAV og SSB (KPI)

Menn får høyere alderspensjon enn kvinner

Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 210 440 kroner i alderspensjon i 2018, mens menn fikk utbetalt 266 798 kroner. Det er en differanse på 56 358 kroner. Menn får altså litt over en fjerdedel mer i alderspensjon enn kvinnene, hvis man tar utgangspunkt i kvinnes alderspensjon.⁵ Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner.

Samtidig har forskjellen mellom kjønnene vært avtagende. Tilsvarende differanse var 38 prosent for ti år siden. For fem år siden utgjorde differansen mellom menn og kvinner 34 prosent av kvinnes alderspensjon.

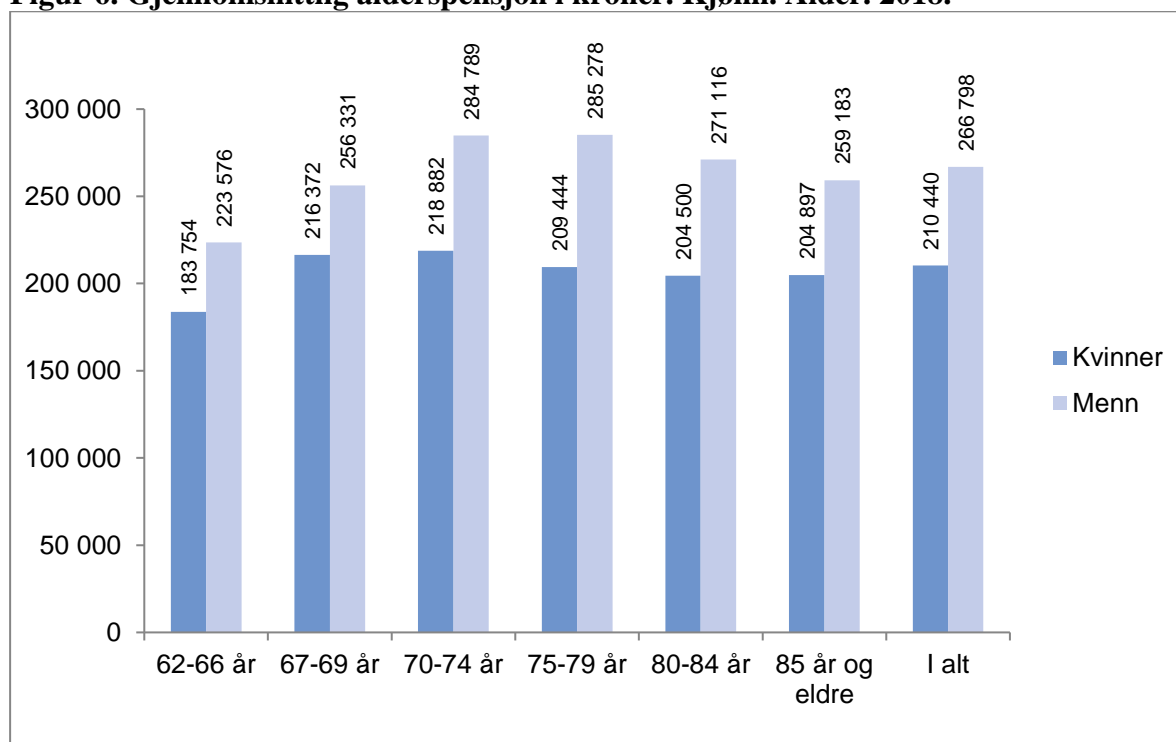
⁵ Beregner differansen i utbetaling mellom menn og kvinner – i prosent av kvinnes alderspensjon

I figur 6 er kjønnsforskjeller mellom ulike aldersgrupper vist – for året 2018. Her ser man at kjønnsforskjeller forekommer i alle aldersgrupper, men er mindre i de yngste aldersgruppene. I aldersgruppen 67-69 år var gjennomsnittlig utbetaling for menn 256 331, mot 216 372 kroner for kvinner. Menn i alderen over 85 år mottok i gjennomsnitt 259 183 kroner, mens kvinnene i samme aldersgruppe fikk utbetalt 204 897.

I løpet av de siste ti årene er det i de yngste aldersgruppene at forskjellen mellom kjønnene har avtatt mest. Det gjelder særlig aldersgruppen 67-69 år hvor differansen mellom menn og kvinner har blitt 25 prosentpoeng mindre på ti år.⁶ For aldersgruppen 70-74 år har nedgangen vært på 12 prosentpoeng i løpet av ti år. Alderspensjonister 75-79 år har ikke hatt noen endring, mens kjønnsforskjellen har økt noe – 2 prosentpoeng – for de eldste aldersgruppene.

At det har blitt mindre forskjell mellom menn og kvinner over tid, henger blant annet sammen med at yngre kull med kvinnelige alderspensjonister har vært mer yrkesaktive og fått bedre opptjening. I tillegg har flest menn valgt å ta ut alderspensjonen tidlig, og får derfor lavere årlig alderspensjon – noe som kan ha betydning i de yngre aldersgruppene.

Figur 6. Gjennomsnittlig alderspensjon i kroner. Kjønn. Alder. 2018.

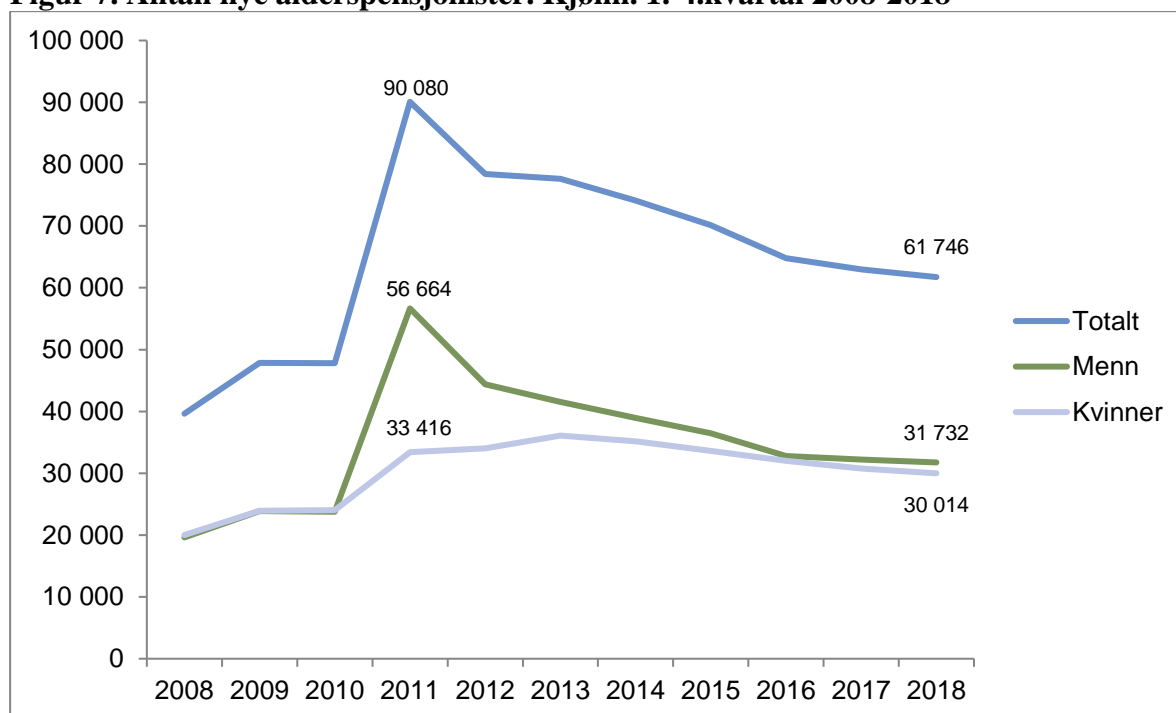
Kilde: NAV

⁶ Samme beregningsmåte som over

Nye alderspensjonister: stadig færre nye mottakere

Antall nye alderspensjonister var 61 746 i 2018 mot 62 996 i 2017. Det er en nedgang på to prosent fra 2017 og trenden de siste årene er at antall nye mottakere synker. Utviklingen av nye alderspensjonister blir vist i figur 7. Høyest tilgang var det etter pensjonsreformen i 2011, da det ble 90 080 nye alderspensjonister. Tilgangen i 2018 er 31 prosent lavere enn i toppåret 2011.

Figur 7. Antall nye alderspensjonister. Kjønn. 1.-4.kvartal 2008-2018

Kilde: NAV

I 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år. Ved innføringen fikk fem årskull mulighet til uttak før 67 år. Senere årskull har kommet inn i ordningen ett av gangen. De fem kullene har bidratt til den nevnte toppen i 2011. Et viktig moment er også at de store etterkrigskullene nådde pensjonsalder.

Et ytterligere forhold som påvirker uttaket av alderspensjon, er at avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor også ble endret fra 2011. Tidligere kunne man ikke ta ut alderspensjon sammen med AFP i privat sektor. De fleste AFP-mottakerne ble da alderspensjonister ved 67 år. Med ny AFP i privat sektor kan man ta ut AFP fra 62 år. AFP privat kan også gjøre det lettere å oppfylle kravene til uttak av alderspensjon før 67 år. Deler av AFP-utbetalingen inngår i vilkårsvurderingen for uttak før 67 år. Det er mulig å kombinere privat AFP med jobb. Videre

er det et vilkår for uttak av ny AFP i privat sektor, at man også tar ut alderspensjon. Det har ført til at flere har tatt ut alderspensjon tidlig. Per i dag er det ikke mulig å kombinere utbetaling av alderspensjon og AFP for offentlig ansatte, men i 2018 ble det enighet om ny løsning for tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor. Personer som er født i 1963 eller senere, vil med de nye ordningene kunne kombinere alderspensjon fra folketrygden med AFP og tjenstepensjon i offentlig sektor. De vil også få muligheten til å jobbe fritt ved siden av pensjonen uten at pensjonen blir redusert. Det vil trolig føre til en ekstraordinær økning i antall alderspensjonister under 67 år i de første årene etter 2025.

Om pensjonsreformen og innfasing av regelverk

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon: 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

Pensjonsreformen har et langt tidsperspektiv. Endret regelverk for opptjening og beregning av alderspensjon fases inn for ulike fødselskull etter hvert som de nærmer seg aktuell alder:*

«Gammel ordning»: årskullet født i 1943 og tidligere

«Revidert ordning»: årskullene 1944 – 1953**

«Kombinert ordning»: årskullene 1954 – 1962

«Ny ordning»: årskullene 1963 og framover

2016 var det første året alderspensjon ble utbetalt etter regler i folketrygdlovens kapittel 20. Da ble 1954-årskullet 62 år og kunne velge å starte uttak av alderspensjon. Årskullene fra 1954 til og med 1962 får alderspensjon opptjent og beregnet etter både folketrygdlovens kapittel 19 og kapittel 20 («kombinert ordning»).

Alderspensjon etter kapittel 20 har to hovedkomponenter: inntektpensjon og garantipensjon. Inntektpensjonen er en del av alderspensjonen som beregnes på grunnlag av den opptjente pensjonsbeholdningen. All pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år teller.*** Garantipensjon er et element i den nye alderspensjonen som gjelder dem som har relativt lav opptjening av inntektpensjon. Når opptjente pensjonsrettigheter overstiger et visst nivå, vil den enkelte kun få utbetalt inntektpensjon.

Et viktig moment med de nye reglene er at alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjonen, og at man får pensjonsopptjening allerede fra første krone. Med de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon oppnådde man full pensjonsopptjening etter 40 år.

*Begrepsbruken på ordningene for de ulike årskullene følger Kjørstad og Syse (2012), «Velferdsrett I» (5. utgave)

**Det var også mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning»

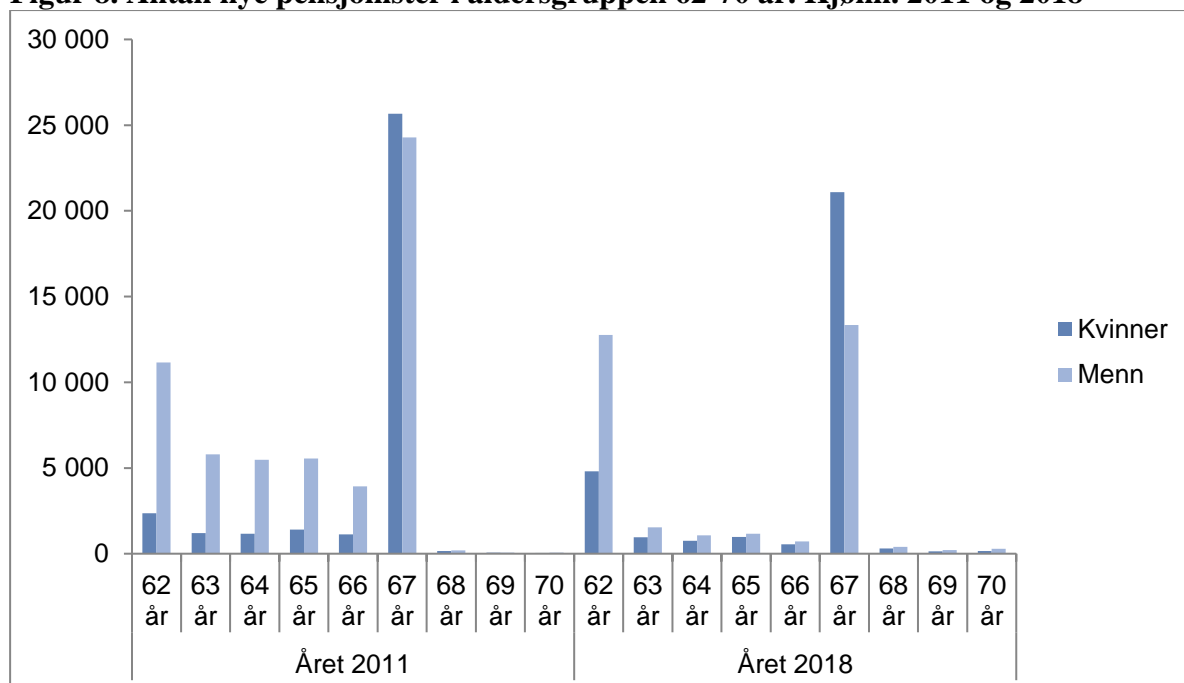
*** Opptjening fra 13 år gjelder for inntekt opptjent etter 2010

De fleste tar ut pensjon ved 62 eller 67 år

Gjennomsnittlig alder for uttak av alderspensjon var 65 år i 2018. For kvinner var gjennomsnittsalderen 66 år, mens den for menn var 65 år. I 2011 var gjennomsnittsalderen totalt 66 år, mens snittet for kvinner og menn var likt som i 2018.

Figur 8 viser uttaksalder for kvinner og menn i henholdsvis 2018 og 2011. Figuren viser at det er tydelige forskjeller mellom når kvinner og menn velger å starte sitt uttak av alderspensjon. Menn velger i større grad enn kvinner å begynne sitt uttak ved 62 års alder, mens kvinner oftere enn menn starter sitt uttak ved 67 år.

Figur 8. Antall nye pensjonister i aldersgruppen 62-70 år. Kjønn. 2011 og 2018

Kilde: NAV

Fortsatt nedgang i antall minstepensjonister⁷

Ved utgangen av desember 2018 var det 144 649 alderspensjonister som mottok minste pensjonsnivå. Det er en 9 562 færre enn ved utgangen av 2017, noe som tilsvarer en nedgang på 6,2 prosent. Det er i all hovedsak kvinner som står for denne nedgangen. Av nedgangen på 9 562 personer, var 8 718 av disse kvinner. Figur 9 viser en økning i antallet

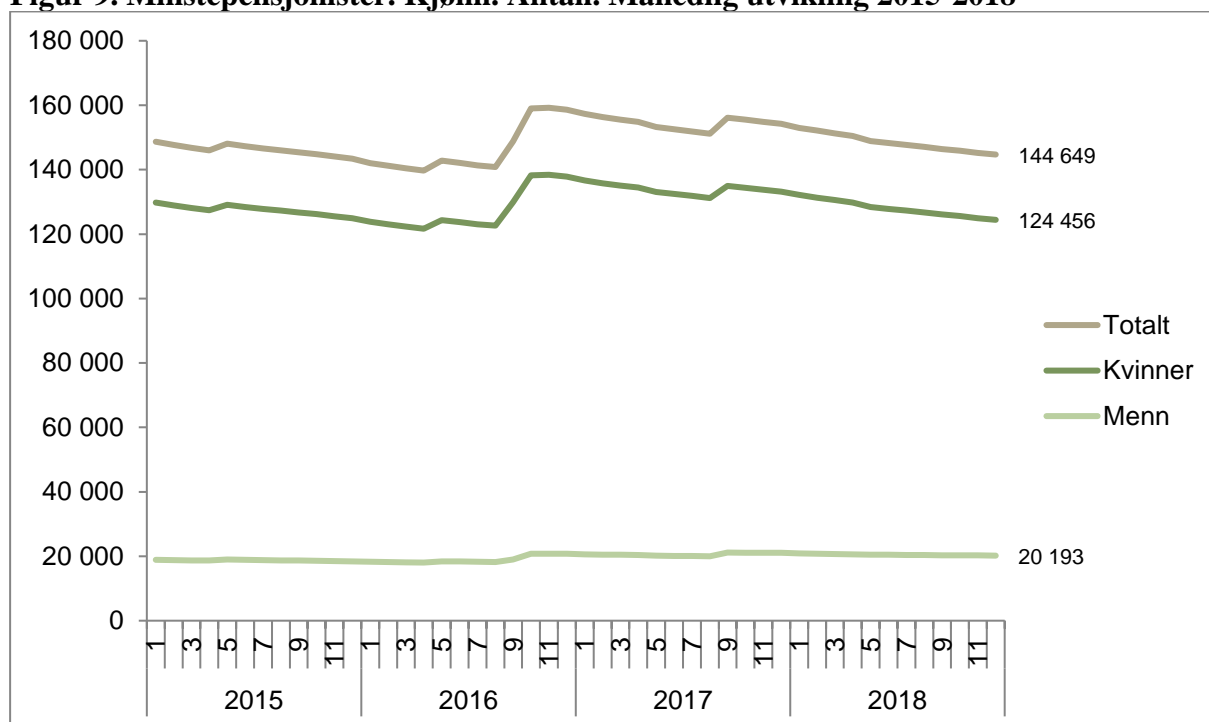
⁷ NAV har avdekket en teknisk feil som gjør at livsvarig del av AFP i privat sektor ikke medregnes i datagrunnlaget for beregning av minstepensjon-statistikken. Feilen gjelder kun statistikk, ikke utbetalinger av ytelser, saksbehandlingen av søknader, etc. Siste anslag indikerte at antallet var om lag 700 for høyt.

minstepensjonister høsten 2016, og en ny mindre markant økning høsten 2017. Dette skyldtes endringer i satsene for minste pensjonsnivå og at det ble innført en ny, høyere sats for enslige.

Den langsiktige trenden er allikevel at det blir færre minstepensjonister. Fra utgangen av desember 2011 til utgangen av desember 2018 har antallet sunket med 33 227 personer, noe som tilsvarer en nedgang på 19 prosent. Årsaken til nedgangen skyldes blant annet at yngre kull av alderspensjonister har mer opptjening til alderspensjon enn de eldre kullene.

Etter hvert som nye regler etter folketrygdens kapittel 20 («kombinert ordning» og «ny ordning») fases inn, vil det få betydning at garantipensjonen i de nye opptjeningsreglene for alderspensjon bare avkortes med 80 prosent mot inntektpensjonen. Blant personer som omfattes av gamle opptjeningsregler for alderspensjon, avkortes minstepensjonen krone for krone mot den inntektsavhengige delen av pensjonen (tilleggspensjonen).

Figur 9. Minstepensjonister. Kjønn. Antall. Månedlig utvikling 2015-2018

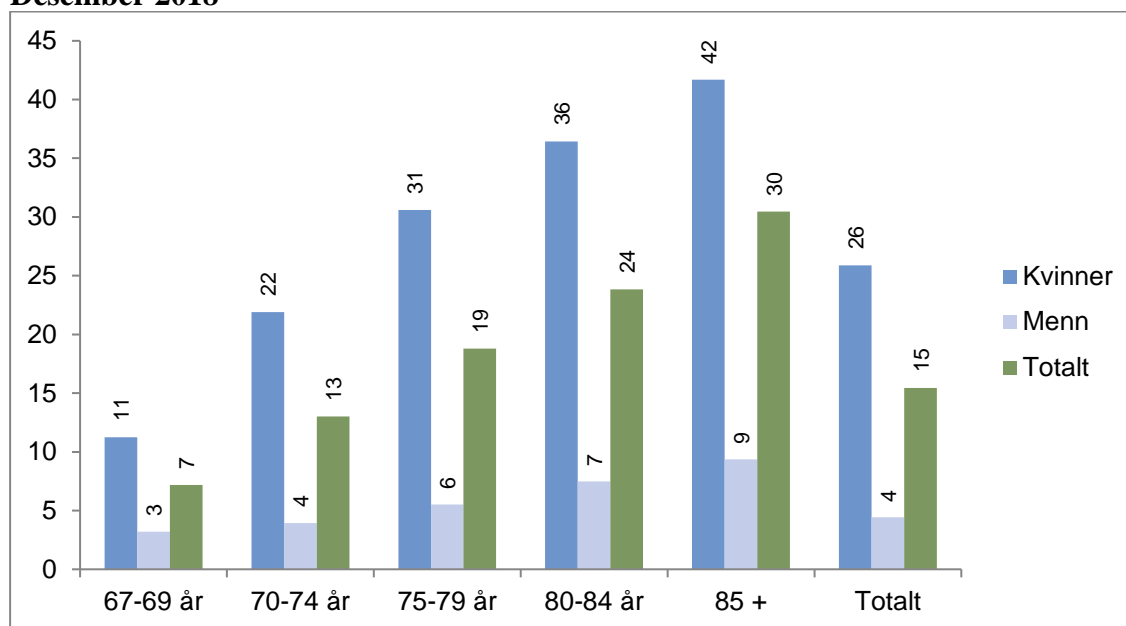

Kilde: NAV

Blant alle alderspensjonistene var det ved utgangen av desember 2018 15 prosent som mottok minste pensjonsnivå. Det er en klart større andel kvinner enn menn som mottar minstepensjon. Andelen kvinner var 26 prosent, mens det kun var 4 prosent av mennene som var minstepensjonister.

Det er spesielt de eldre kvinnene som mottar minste pensjonsnivå. Figur 10 viser at 42 prosent av alle kvinnelige alderspensjonister over 85 år var minstepensjonister. For menn i den samme aldersgruppa var andelen 9 prosent. I aldersgruppa 67-69 år var den tilsvarende andelen for kvinner 11 prosent.

Figur 10. Andel minstepensjonister av alle alderspensjonister. Kjønn og alder. Desember 2018

Kilde: NAV

Gradert uttak, tillegg i pensjonen og kombinasjon med andre ytelser

Gradert uttak av pensjon

I desember 2018 var det 12 031 personer i aldersgruppen 62-66 år som tok ut gradert alderspensjon. Det utgjør 13 prosent av alle alderspensjonistene i denne aldersgruppa. Andelen i desember 2017 var 12 prosent. Mulighet for å ta ut gradert alderspensjon ble innført med pensjonsreformen i 2011, og ved utgangen av desember 2011 hadde 15 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppa 62-66 år valgt å gjøre dette.

Det er flere kvinner enn menn som velger å ta ut gradert alderspensjon. 23 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene mellom 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av desember 2018. Den tilsvarende andelen for menn var 9 prosent.

I aldersgruppa 67-69 år er det mindre vanlig med gradert uttak av alderspensjonen. Ved utgangen av desember 2018 var det 1 568 personer som tok ut gradert alderspensjon i denne aldersgruppa. Det utgjør 1 prosent av mottakerne, og andelen er lik for både kvinner og menn. I de eldre aldersgruppene er andelen med gradert uttak enda lavere. Personer født før 1943 har ikke hatt mulighet til gradert uttak.⁸

I løpet av 2018 ble det i alt foretatt 10 928 endringer av grad. Det er en økning fra 2017 hvor det ble gjort 9 895 endringer. I 2016 ble det foretatt 8 945 endringer.

Anvendt siden 2016: Pensjon beregnet med inntekts- og garantipensjon

Alderspensjon etter de nye reglene i folketrygdloven kapittel 20 har vært utbetalt siden 2016. Det skjedde i sammenheng med at fødselskullet fra 1954 hadde mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 år. I 2018 har fødselskullene fra og med 1954 til 1956⁹ hatt mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 års alder.

Ved utgangen av desember 2018 var det 50 925 personer som mottok pensjon etter en kombinasjon av folketrygdlovens kapittel 19 og 20. (Dette er såkalt «kombinert ordning» - se faktaboks). 19 150 er fra 1954-kullet, 17 714 er fra 1955-kullet, mens 14 061 er fra 1956-kullet. Nesten alle mottok inntektpensjon, mens 7 654 mottok garantipensjon som en del av alderspensjonen.

Alderspensjon i kombinasjon med uføretrygd

Det var 2 518 personer som kombinerte alderspensjon og gradert uføretrygd (tidligere uførepensjon) ved utgangen av desember 2018. Det er omtrent på samme nivå som i desember 2017, da antallet var 2 579. Muligheten til å kombinere alderspensjon med gradert uføretrygd ble innført med pensjonsreformen i 2011. I desember 2011 var antallet med en slik kombinasjon 1358 personer.

⁸ Det var mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning» - se faktaboks

⁹ Personer født i 1956 fylte 62 år i løpet av 2018 og fikk med det mulighet til å ta ut alderspensjon.

Sammenheng mellom alderspensjon, tjenestepensjonsordninger og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig og privat sektor

Alderspensjon fra folketrygden er for mange hovedkilden til inntekt etter at yrkeskarrieren er avsluttet. Samtidig har det norske pensjonssystemet en rekke elementer ved siden av alderspensjon. Her omtales to ordninger som har betydning både for størrelse på utbetalinger til den enkelte og for tidligpensjonering i arbeidslivet: tjenestepensjon og avtalefestet pensjon. De aller fleste arbeidstakere er innmeldt i en tjenestepensjonsordning. Videre er et stort antall også ansatt på en arbeidsplass som har tariffavtale mellom arbeidsgiver og ansatte om avtalefestet pensjon (AFP).

Tidspunkt for uttak

Siden 2011 har det vært mulig å starte uttak av alderspensjon fra og med 62 års alder. Uttaket kan gjøres uavhengig av om man er i arbeid eller ikke. Søknad om alderspensjon er altså ikke lenger ensbetydende med et avsluttet yrkesliv. Samtidig er det flere yrkesgrupper som har såkalt særaldersgrense, organisert via tjenestepensjonsordningene. De vanligste særaldersgrensene er 60 og 65 år, og en del kan også slutte inntil 3 år tidligere hvis de har tilstrekkelig tjenestetid. Særaldersgrense gir rett til å slutte i arbeid ved avtalt alder og i noen tilfeller også en plikt. Man får da normalt en særalderspensjon fra tjenestepensjonsordningen som varer fram til 67 år, før man går over på alderspensjon fra folketrygden i kombinasjon med ordinær tjenestepensjon.

Tjenestepensjon

Utbetalinger fra tjenestepensjonsordninger har for mange alderspensjonister stor økonomisk betydning. Per i dag er regelverket for tjenestepensjon i privat og offentlig sektor relativt ulikt. I privat sektor finnes det såkalte innskuddsordninger, ytelsesbaserte ordninger og hybride ordninger. Utbetalt beløp fra tjenestepensjonen kan variere en del mellom ulike pensjonsavtaler (sammenlignet med tidligere lønnsnivå). Tjenestepensjon i offentlig sektor har en ytelsesbasert utforming. Variasjonen i nivå på utbetalt beløp mellom ulike pensjonsavtaler er mindre enn i privat sektor. Samtidig er det en del særordninger i offentlig sektor. En annen forskjell er at utbetalingene fra offentlige tjenestepensjonskasser samordnes med utbetalinger av alderspensjon fra folketrygden. Samordning er fordeling av samlet pensjon fra folketrygden og offentlige tjenestepensjonsordninger. Pensjonen fra folketrygden betales fullt ut, mens offentlig tjenestepensjon reduseres etter bestemmelsene i samordningsloven. Det er ikke samordning mellom tjenestepensjon i privat sektor og folketrygden.

AFP

I offentlig sektor er AFP fortsatt en ordning for å slutte helt eller delvis i arbeid mellom 62 og 66 år. Det er ikke tillatt å kombinere AFP i offentlig sektor med alderspensjon. I privat sektor ble AFP endret i 2011. Det er i dag ikke noen som mottar AFP i privat sektor etter gammel ordning. Etter reglene for den nye ordningen utbetales det blant annet et livsvarig AFP-tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Ordningen har således likhetstrekk med en tilleggspensjon. Det er mulig å ta ut både AFP i privat sektor og alderspensjon samtidig som man er i jobb. For dem som ønsker og har rettigheter til det, er det også mulig å avslutte yrkeskarriere fra 62 års alder og ta ut AFP i privat sektor sammen med alderspensjon. Ved uttak av AFP i privat sektor før 67 års alder, utbetales det et såkalt kronetillegg fram til 67 år. Tillegget gir noe høyere AFP-utbetaling i alderen mellom 62 og 67 år. Samtidig blir utbetalinger etter 67 års alder lavere for dem som har mottatt dette tillegget.

Enighet om ny løsning for AFP og tjenestepensjon i offentlig sektor

Regjeringen og partene i arbeidslivet har i 2018 blitt enige om en ny pensjonsløsning for offentlig sektor som omfatter blant annet tjenestepensjon og AFP. Endringene vil gjelde dem som er født i 1963 eller senere. Tjenestepensjonen blir et påslag til alderspensjonen, uten samordning med folketrygden. Den vil kunne kombineres med inntekt og kunne tas ut fra og med 62 år. Alle år i jobb fram til 75 år kan gi opptjening. AFP i offentlig sektor blir mer lik AFP i privat sektor, med livslangt påslag til alderspensjonen. Det vil også komme en ordning med betinget tjenestepensjon for dem som ikke kvalifiserer til den nye AFP i offentlig sektor.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Personer som har mottatt uføretrygd og som går over til alderspensjon, får et skjermingstillegg som en del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av desember 2018 var det 144 867 personer som mottok skjermingstillegg. I 2017 var antallet 130 521 personer. Skjermingstillegget har til nå vært en midlertidig ordning for årskullene mellom 1944 til 1951, og antallet har derfor økt i takt med at personer i disse årskullene har nådd 67 år.¹⁰

Forsørgingstillegg

Per desember 2018 var det 1 938 personer som mottok forsørgingstillegg for ektefelle. Det er omtrent på samme nivå som i 2017 da 1 955 mottok tillegget. I desember 2011 var antallet 2 488.

539 alderspensjonister mottok forsørgingstillegg for barn i desember 2018. I samme periode i 2017 var antallet 522, mens det i 2011 var 443 mottakere.

Syssetningen blant alderspensjonister¹¹

Etter innføringen av pensjonsreformen i 2011 kan mange selv velge når de ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år¹². Alderspensjonen kan fritt kombineres med arbeid uten at pensjonen blir redusert.

Figur 11 viser hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid.¹³ 56 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år er registrert med et arbeidsforhold ved utgangen av tredje kvartal 2018.

¹⁰ Det er ventet at Regjeringen vil legge fram et forslag til Stortinget om hvordan en eventuell ny ordning for andre aldersgrupper skal utformes. I påvente av en slik beslutning er det vedtatt at skjermingstillegg videreføres for årskullene 1952 og 1953 som fyller 67 år i henholdsvis 2019 og 2020.

¹¹ Årsaken til at statistikken for syssetning ligger et kvartal bak annen statistikk, er at dataene vi bruker om arbeidsforhold blir klare noe senere enn de andre dataene vi anvender

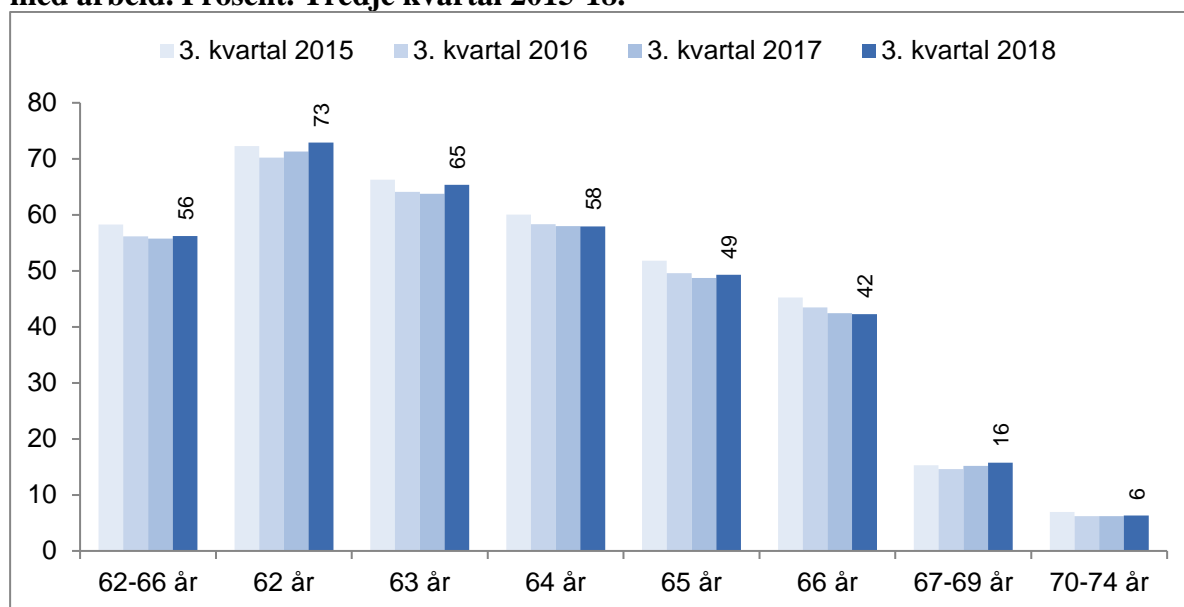
¹² De fleksible uttaksreglene medfører at årlig pensjon øker med uttaksalder, innenfor intervallet fra måneden etter fylte 62 og fram til måneden etter fylte 75 år.

¹³ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker- og arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Det er økning i andel sysselsatte alderspensjonister fra 3. kvartal 2017 til 3. kvartal 2018 for enkelte aldersgrupper. Andelen har gått opp med om lag 2 prosentpoeng for 62-åringene og 63-åringene.

Andelen som kombinerer arbeid og pensjon er klart lavere blant dem over 67 år, og er jevnt fallende med alder blant dem under 67 år. Pensjonister som har fylt 67 år, inkluderer dem som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser. Ikke minst de uføretrygdete har begrenset tilknytning til arbeidslivet. Aldersgruppene før og etter 67 år er således ikke helt sammenlignbare.

Figur 11. Alderspensjonister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer alderspensjon med arbeid. Prosent. Tredje kvartal 2015-18.

Kilde: NAV og SSB

* Merk at det har vært en endring i tidsserien ved innføringen av A-ordningen i 2015, som gjør det mer komplisert å sammenligne tallene i figur 11 med statistikk lengre tilbake i tid

Arbeid og andre ytelser to måneder før første uttak av alderspensjonen

Om lag halvparten av nye alderspensjonister var i 2018 registrert med et arbeidsforhold to måneder før de startet første uttak av alderspensjon. Det gjelder 49,5 prosent av alderspensjonistene. Blant disse var 7,4 prosentpoeng registrert med både et arbeidsforhold og en ytelse. Eksempler på slike ytelser er uføretrygd og avtalefestet pensjon i offentlig sektor. I slike tilfeller har personene typisk delvis uføretrygd eller AFP – som kombineres med arbeid.

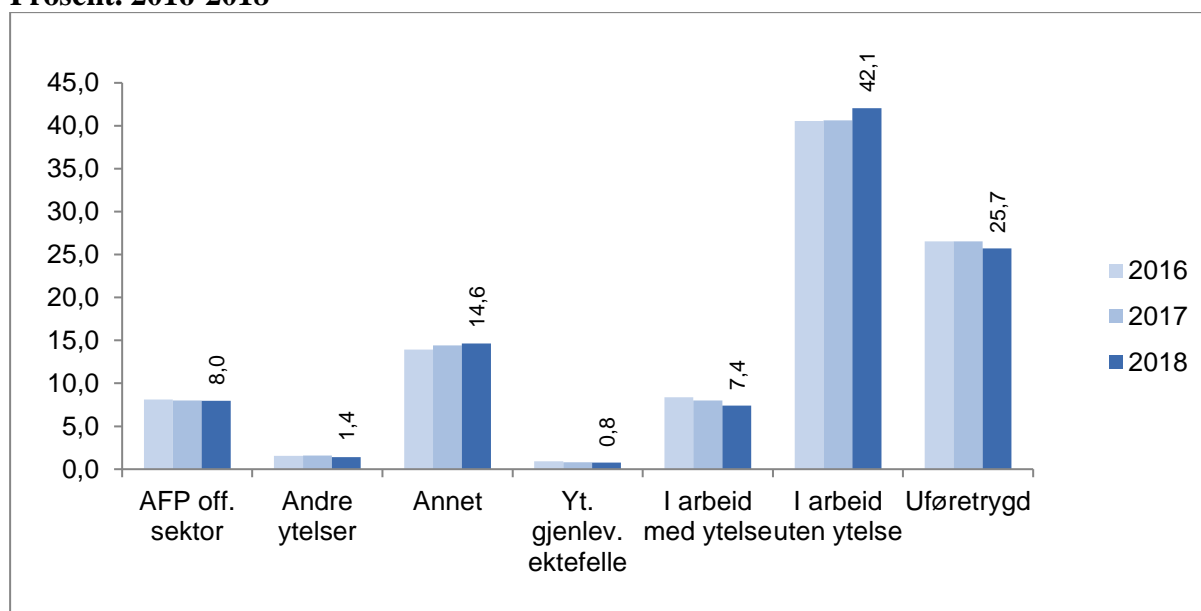
25,7 prosent av personene var registrert kun med uføretrygd to måneder før uttaket av alderspensjon i 2018. I tillegg kommer personer registrert med både uføretrygd og arbeid, om lag 3,5 prosentpoeng. Sistnevnte er vist som en del av «i arbeid med ytelse» i figur 12.

Det er også en god del alderspensjonister som har mottatt avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor før de blir alderspensjonister.¹⁴ I 2018 gjaldt det 8,0 prosent av de nye alderspensjonistene. Noen alderspensjonister har også mottatt ytelse til gjenlevende ektefelle – 0,8 prosent. For både AFP og ytelse til gjenlevende var det i tillegg om lag ett prosentpoeng som kombinerte ytelsene med arbeid.

14,6 prosent er oppført med «annet» i 2018. I stor grad er dette personer som ikke gjenfinnes i aktuelle registre. Det gjelder blant annet selvstendig næringsdrivende, personer som mottar tjenestepensjon og som ikke er i arbeid og mottakere av sosialhjelp. Det kan også være personer som er i andre ordninger og mottar andre ytelser enn dem som er undersøkt her.

Andelen i arbeid har gått opp cirka ett prosentpoeng fra 2017 til 2018, og andelen med uføretrygd har gått ned med omtrent ett prosentpoeng. Ellers er utviklingen i figur 12 relativt stabil.

Figur 12. Nye alderspensjonister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. Prosent. 2016-2018

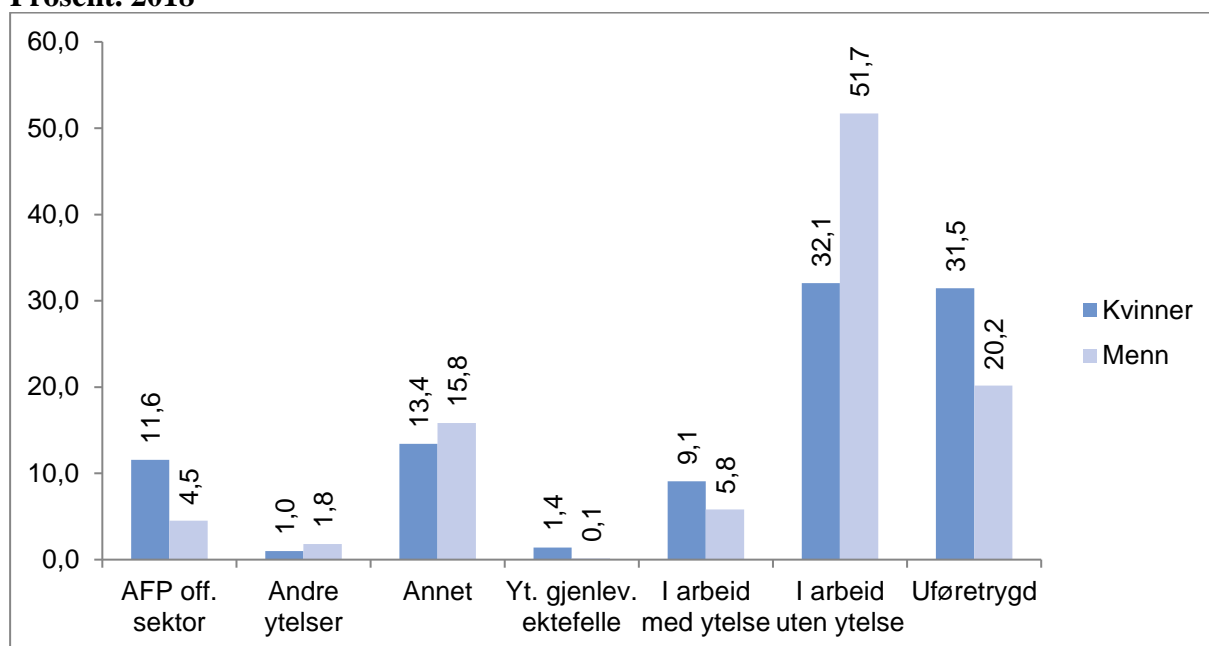

*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

¹⁴ Det er noe underrapportering av antallet med AFP i offentlig sektor, som kan medføre at noen blir plassert i annet-kategorien

Hvis man sammenligner menn og kvinner, så er det større andel menn som var i arbeid to måneder før uttak av alderspensjon. Blant kvinner er det en noe høyere andel som var registrert med uføretrygd, men også med AFP i offentlig sektor. Dette henger blant annet sammen med at det er noe flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd, og at det også er overvekt av kvinner som tar ut AFP i offentlig sektor.

Figur 13. Nye alderspensjonister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. Kjønn. Prosent. 2018

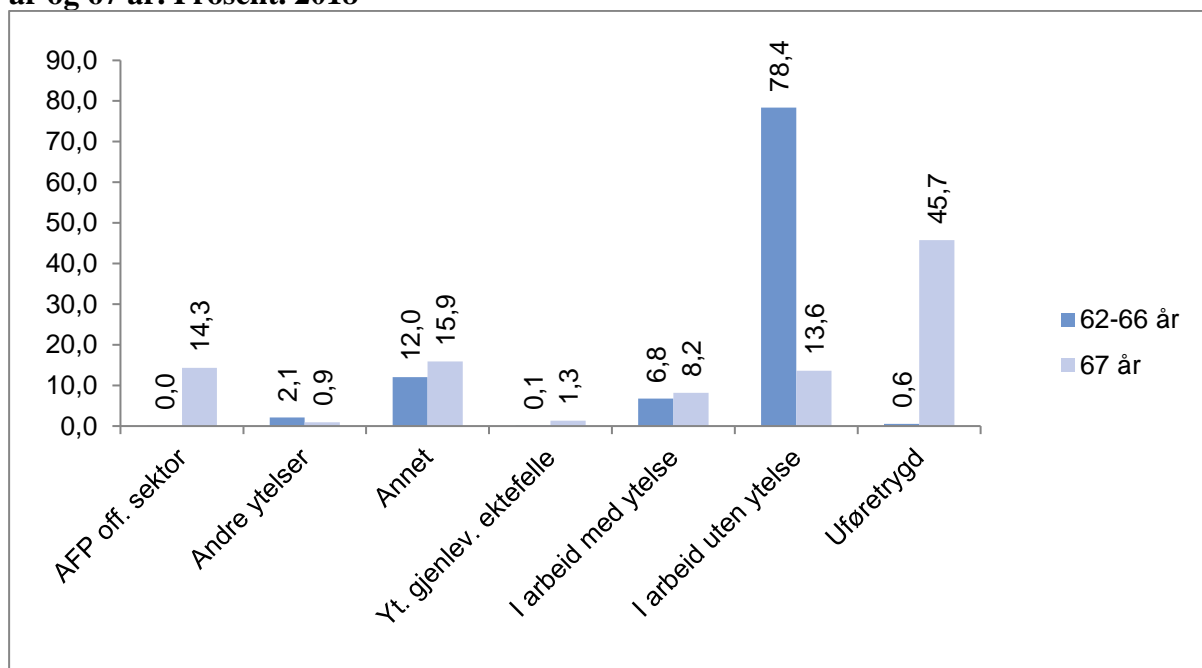
*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

Det er klar forskjell i tidligere status mellom alderspensjonister som går av i alderen 62 til 66 år og dem som går av ved 67 års alder. Dette er vist i figur 14. De fleste i alderen 62 til 66 år som velger å ta ut alderspensjon for første gang, var i jobb to måneder før uttaket av alderspensjon. Blant nye alderspensjonister 62 til 66 år i 2018, var 85,2 prosent registrert med et arbeidsforhold.

Hvis man ser på 67-åringene, så mottok 45,7 prosent kun uføretrygd to måneder tidligere. 21,8 prosent var registrert med arbeid. Blant disse var 8,2 prosentpoeng registrert med ytelse fra NAV i tillegg til arbeid. Årsaken til at andelen uføreytelse er mye høyere ved 67 år enn i aldersgruppen 62-66 år, er at uføreytelsen opphører ved 67 år. Da er det alderspensjon som er aktuelt for denne gruppen.

Det er ikke bare uføretrygd som avsluttes når mottaker blir 67 år. Blant annet ytelse til gjenlevende ektefelle (eventuelt partner eller samboer med felles barn) og avtalefestet pensjon i offentlig sektor varer også kun til 67 år. I 2018 var 14,3 prosent av nye alderspensjonister (ved 67 år) registrert kun med AFP i offentlig sektor to måneder før uttaket av alderspensjon og 1,3 prosent kun med ytelse til gjenlevende ektefelle.

Figur 14. Nye alderspensjonister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. 62-66 år og 67 år. Prosent. 2018

*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

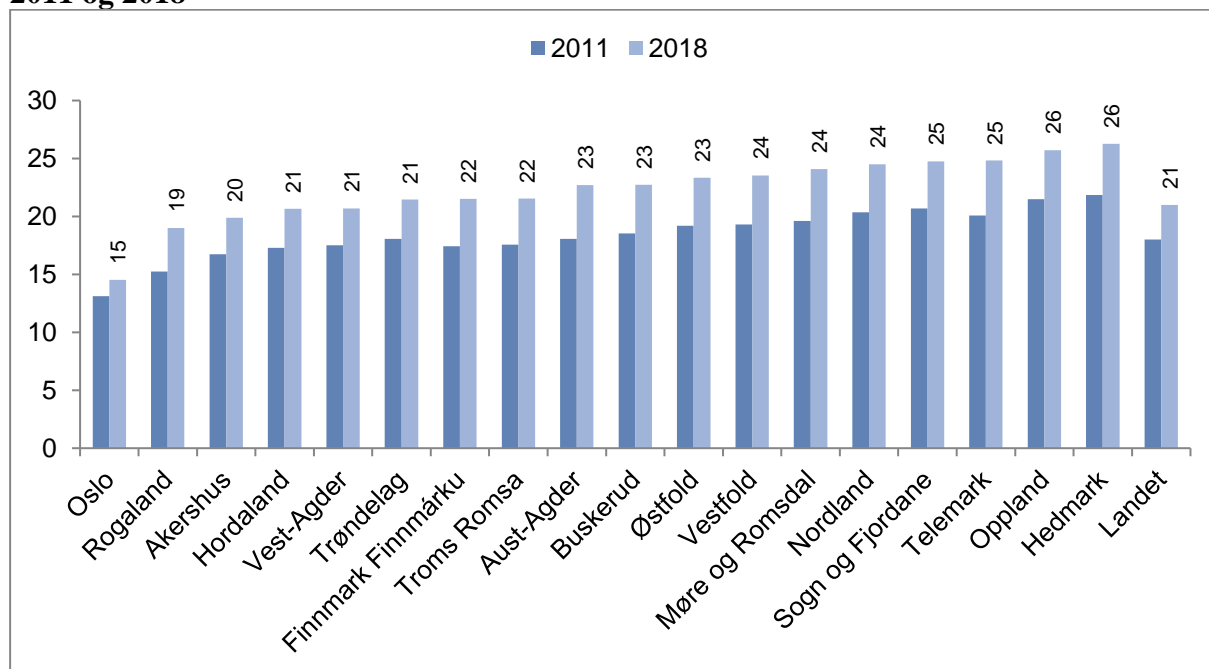
Statistikk på fylkesnivå

Andel alderspensjonister i fylkene

Oslo er det fylket som har lavest andel alderspensjonister. I Oslo er andelen 15 prosent, som vist i figur 14. Andelen tar utgangspunkt i antallet mottakere av alderspensjon og antall personer over 18 år bosatt i fylket. Fylkene med høyest andel alderspensjonister er Oppland og Hedmark, der 26 prosent av innbyggerne over 18 år er mottakere av alderspensjon. Differansen mellom laveste og høyeste andel alderspensjonister i fylkene er 11 prosentpoeng.

Andre fylker som har lav andel alderspensjonister er Rogaland og Akershus med henholdsvis 19 og 20 prosent, mens Telemark og Sogn og Fjordane har en relativt høy andel med 25 prosent. Gjennomsnittet for landet er 21 prosent¹⁵.

Figur 14. Andel alderspensjonister av befolkningen 18 år og over. Prosent. Desember 2011 og 2018

Kilde: NAV

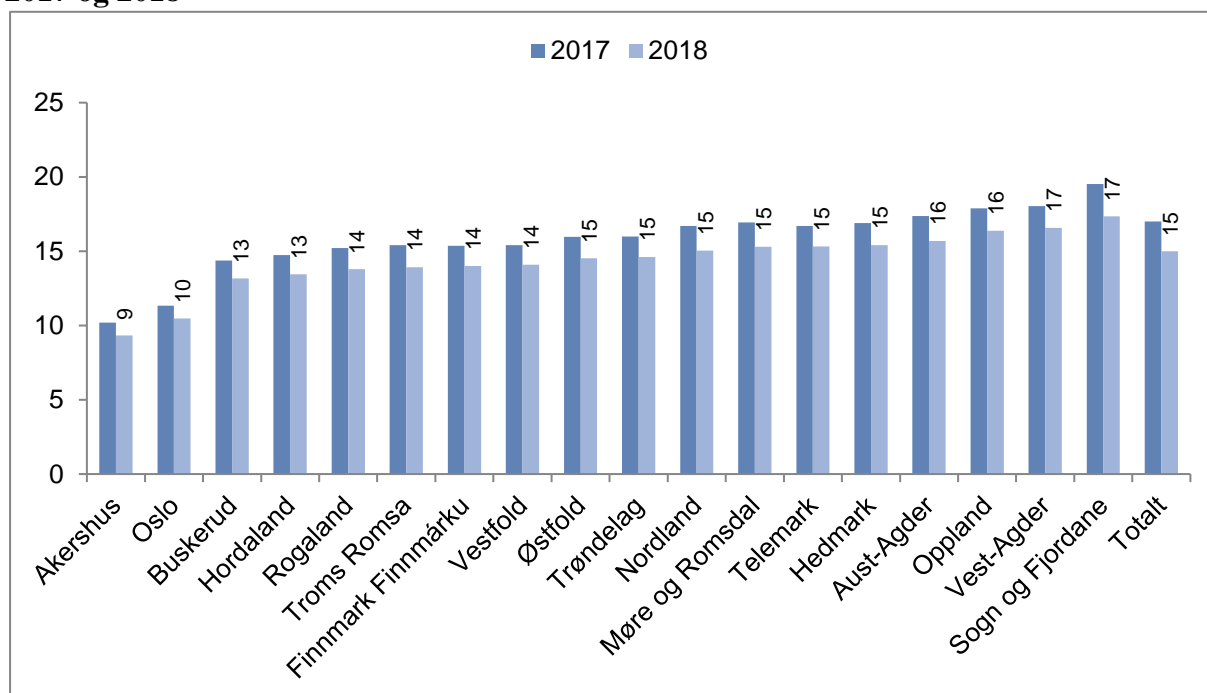
Andel minstepensjonister i fylkene

Som tidligere vist i figur 9 har antallet minstepensjonister sunket med 9 562 fra utgangen av desember 2017 til utgangen av desember 2018. Figur 15 (under) viser andel minstepensjonister av alle alderspensjonister per utgangen av desember blant fylkene i Norge. Akershus er det fylket med lavest andel minstepensjonister. Der er kun 9 prosent av alderspensjonistene minstepensjonister. Deretter kommer Oslo med en andel på 10 prosent, før de resterende fylkene følger etter og har en andel på mellom 13 og 16 prosent. De to

¹⁵ Merk at rett i underkant av 48 000 alderspensjonister bor i utlandet og ikke er med i denne beregningen. Det tilsvarer 5,1 prosent av alle alderspensjonistene, og andelen har holdt seg stabil fra 2011 da andelen bosatt i utlandet var 4,6 prosent.

fylkene med høyest andel minstepensjonister er Vest-Agder og Sogn og Fjordane der 17 prosent av alderspensjonistene er minstepensjonister.

Figur 15. Andel minstepensjonister av alderspensjonister. Prosent. Fylke. Desember 2017 og 2018

Kilde: NAV